

Sygn. akt I ACa 976/16

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 czerwca 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: SSA Maciej Dobrzyński (spr.)

Sędziowie: SA Dorota Markiewicz

SA Marzanna Góral

Protokolant: Karolina Długosz - Żółtowska

po rozpoznaniu w dniu 22 maja 2017 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa R. C.

przeciwko Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w W.

o ustalenie nieważności uchwał, ewentualnie uchylenie uchwał oraz ustalenie nieważności statutu

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie

z dnia 22 lipca 2013 r. sygn. akt II C 771/10

1. oddala apelację,

2. zasądza od R. C. na rzecz Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w W. kwotę 287 zł (dwieście osiemdziesiąt siedem złotych) tytułem zwrotu kosztów procesu w postępowaniu apelacyjnym i kasacyjnym,

3. przyznaje radcy prawnemu K. B. od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w Warszawie kwotę 180 zł (sto osiemdziesiąt złotych) powiększoną o podatek od towarów i usług według obowiązującej stawki, tytułem kosztów pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.

Dorota Markiewicz Maciej Dobrzyński Marzanna Góral

I ACa 976/16

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 13 lipca 2010 r. R. C. wniósł o uchylenie punktu 2 i (...) uchwały nr (...), uchwały nr (...) oraz uchwały nr (...), podjętych przez Walne Zgromadzenie Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w W. odbywające się w dniach 20, 24, 25, 26, 27, 31 maja oraz 1 czerwca 2010 r. Ostatecznie, po zmianie i rozszerzeniu powództwa pismem procesowym z dnia 9 marca 2013 r., powód domagał się w pierwszym rzędzie ustalenia nieważności ww. uchwał, ewentualnie ich uchylenia, a także stwierdzenia nieważności § 139 statutu Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w W..

Strona pozwana w odpowiedzi na pozew z dnia 14 marca 2011 r. wniosła o oddalenie powództwa oraz zasądzenie od powoda na swoją rzecz kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. Również po zmodyfikowaniu powództwa przez powoda, strona pozwana wniosła o oddalenie powództwa.

Wyrokiem z dnia 22 lipca 2013 r. Sąd Okręgowy Warszawa - Praga w Warszawie oddalił w całości powództwo (pkt I – V) oraz zasądził od R. C. na rzecz Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w W. kwotę 377 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Sąd I instancji oparł swoje rozstrzygnięcie na następujących ustaleniach faktycznych oraz rozważaniach prawnych:

Walne Zgromadzenie Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w W. (dalej jako Spółdzielnia albo SM (...)) podjęło uchwałę nr (...) w sprawie zatwierdzenia sprawozdania finansowego Spółdzielni na dzień 31 grudnia 2009 r., w której punkcie 2 przeznaczono nadwyżkę bilansową z działalności gospodarczej i pożytków za 2009 r. w wysokości 2.720.489,15 zł na gospodarkę zasobami mieszkaniowymi do rozliczenia zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych (dalej jako u.s.m.), a w punkcie 3 przewidziano przeznaczenie nadwyżki bilansowej z działalności gospodarczej w wysokości 816.605 zł na fundusz zasobowy. Podjęło także uchwałę nr (...) w sprawie przeznaczenia nadwyżki finansowej w kwocie 6.000.000 zł na fundusz zasobowy Spółdzielni, a w uchwale nr (...) zatwierdzono sprawozdanie zarządu z działalności za 2009 r. Statut SM (...) w § 139 stanowi, że rada nadzorcza określa w regulaminach szczegółowe zasady gospodarki Spółdzielni.

Odnosząc się do ostatecznie sformułowanych przez powoda roszczeń Sąd I instancji wskazał, że żądanie stwierdzenia nieważności uchwał walnego zgromadzenia członków spółdzielni wymagałoby wykazania sprzeczności tych uchwał z ustawą (art. 42 § 2 ustawy z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze - dalej jako Pr. spółdz.), a podstawę uchylenia mogłyby stanowić naruszenia, o których mowa w art. 42 § 3 Pr. spółdz., tj. sprzeczność uchwały z postanowieniami statutu bądź dobrymi obyczajami lub godzenie uchwały w interesy spółdzielni albo podjęcie uchwały w celu pokrzywdzenia członka spółdzielni. Obowiązek wykazania ww. okoliczności obciążał powoda.

Zdaniem Sądu Okręgowego uchwały nr (...) i nr (...) nie naruszały art. 18 § 1 i § 2 Pr. spółdz., albowiem wyrażona w nim zasada równych dla wszystkich członków spółdzielni praw i obowiązków wynikających z członkostwa nie dotyczy praw pochodnych, o których mowa w art. 18 § 7 Pr. spółdz. Uchwały te nie naruszają także art. 77 § 2 Pr. spółdz., ani § 9 pkt 1 Regulaminu gospodarki finansowej, gdyż przy jego odczytywaniu należy mieć na uwadze równość praw członków znajdujących się w takiej samej sytuacji, w szczególności będących właścicielami lokali. Stąd, co do zasady równe prawo do pożytków z majątku wspólnego Spółdzielni, przysługuje osobom uczestniczącym w tworzeniu tego majątku, stosownie do zakresu istniejącego udziału, dokonanego nakładu. Zatem, niezrealizowane w zaskarżonych uchwałach oczekiwania powoda co do uczestnictwa w podziale uzyskanych przez Spółdzielnię środków, nie uchybiało § 9 pkt 1 Regulaminu gospodarki finansowej i nie prowadziło do pokrzywdzenia powoda.

Sąd Okręgowy nie znalazł także podstaw do stwierdzenia naruszenia art. 18 Pr. spółdz. i § 9 Regulaminu gospodarki finansowej przez uchwałę nr (...) z analogicznych jak wyżej wskazane przyczyn.

Także § 139 statutu Spółdzielni nie był nieważny, albowiem nie uchybiał treści art. 77 § 2 Pr. spółdz.

O kosztach procesu Sąd I instancji orzekł na podstawie art. 98 § 3 k.p.c.

Apelację od powyższego wyroku wniósł powód, zaskarżając go w całości. Orzeczeniu zarzucił:

1/ naruszenie przepisów prawa materialnego, tj.:

a/ art. 5 § 1 pkt 8 oraz art. 77 § 2 Pr. spółdz. poprzez:

- oddalenie powództwa o stwierdzenie nieważności zaskarżonych uchwał, mimo że statut Spółdzielni nie określa ani generalnych zasad podziału nadwyżki bilansowej, ani zasad podziału tej nadwyżki między członków;

- oddalenie powództwa o stwierdzenie nieważności § 139 statutu Spółdzielni, w zakresie w jakim upoważnia Radę Nadzorczą do określenia w regulaminie zasad podziału nadwyżki bilansowej, mimo że przepisy Prawa spółdzielczego nakazują określenie zasad podziału nadwyżki bilansowej w statucie,

b/ art. 18 § 1 i § 2 pkt 5 oraz § 7 Pr. spółdz. poprzez oddalenie powództwa o uchylenie zaskarżonych uchwał, mimo że zaskarżone uchwały bez uzasadnionej przyczyny, nie dają niektórym członkom prawa udziału w nadwyżce bilansowej,

2/ naruszenie przepisów postępowania, tj.:

a/ art. 328 § 2 k.p.c. poprzez niewyjaśnienie podstawy prawnej wyroku,

b/ art. 98 oraz art. 109 § 2 k.p.c. polegające na bezzasadnym zasądzeniu na rzecz pozwanej zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w wysokości podwójnej stawki minimalnej.

Wskazując na powyższe zarzuty, powód wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji, ewentualnie o jego zmianę i uwzględnienie powództwa, a także o zasądzenie od pozwanej kosztów procesu za obie instancje.

Wyrokiem z dnia 16 września 2014 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie oddalił apelację oraz zasądził od powoda na rzecz pozwanej kwotę 135 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Sąd II instancji wskazał, że mimo syntetycznego charakteru uzasadnienia, orzeczenie Sądu Okręgowego poddawało się kontroli instancyjnej, nie naruszało zatem art. 328 § 2 k.p.c. Stan faktyczny nie był w sprawie sporny, a Sąd I instancji dokonał oceny prawnej zaskarżonych uchwał oraz postanowienia statutu.

Sąd Apelacyjny zauważył, że w myśl art. 1 ust. 7 u.s.m., przepisy Prawa spółdzielczego stosuje się dopiero wówczas, gdy danej kwestii nie reguluje odmiennie ta pierwsza ustawa. Ma to m.in. taki skutek, że zasady podziału nadwyżki pożytków nad kosztami utrzymania nieruchomości wspólnej reguluje art. 5 ust. 1 u.s.m., a art. 5 ust. 2 preferuje podział nadwyżki osiągniętej z działalności gospodarczej - w szczególności na pokrycie wydatków związanych z eksploatacją i utrzymaniem nieruchomości w zakresie obciążającym członków oraz na prowadzenie działalności społecznej, oświatowej i kulturalnej. Nie pozostaje to w sprzeczności z art. 77 § 2 Pr. spółdz., który pozostawia statutowi określenie zasad podziału nadwyżki bilansowej, ale - w szczególności w przypadku braku zasad statutowych - pozwala określić zgodne z ustawą (u.s.m.) preferencje ustawodawcy, które powinno brać pod uwagę walne zgromadzenie przy podejmowaniu stosownych uchwał, uwzględniając cel i przedmiot działania spółdzielni mieszkaniowej wynikający z art. 1 ust. 1 i nast. u.s.m. Mając to na uwadze, w ocenie Sądu Apelacyjnego nie można było zgodzić się z powodem, że przepis art. 5 § 1 pkt 8 Pr. spółdz. oraz art. 77 § 2 Pr. spółdz. zostały naruszone uchwałą nr (...) pkt 2 i (...) oraz uchwałą nr (...), albowiem zasady te pozostają w gestii statutu, a ostatecznie pozostają w rękach walnego zgromadzenia, które powinno kierować się wskazaniem ustawodawcy w ustawie o spółdzielniach mieszkaniowych. Innymi słowy, powołane wyżej przepisy a limine nie zostały naruszone, gdyż ustawodawca ostatecznie członkom pozostawia określenie sposobu podziału nadwyżki bilansowej, z wyraźną preferencją wydatków związanych z eksploatacją i utrzymaniem zasobów mieszkaniowych spółdzielni i członków. Tak też uczyniła pozwana Spółdzielnia przeznaczając w uchwale nr (...) pkt 2 - 2.720.489,15 zł na gospodarkę zasobami mieszkaniowych do rozliczenia zgodnie z art. 5 u.s.m. (co oznaczało - w przypadku kwot pożytków z nieruchomości wspólnych, po myśli art. 5 ust. 1 u.s.m., a pozostałych pożytków gospodarczych, po równo na rzecz członków uprawnionych do lokali - art. 5 ust. 2 u.s.m.). Odpowiadało to także dyspozycji art. 5 § 7, w powiązaniu z celami spółdzielni mieszkaniowej. Sąd II instancji wskazał, że powyższe nie oznaczało, że Spółdzielnia w trybie art. 77 § 2 Pr. spółdz. nie mogła zadysponować nadwyżką z działalności strictly gospodarczej na cele wprost nie związane z utrzymaniem zasobów mieszkaniowych. Tak też uczyniła, przeznaczając nadwyżkę finansową za wcześniejsze lata w kwocie 6.000.000 zł na rzecz funduszu zasobowego (uchwała nr (...)), podobnie jak część nadwyżki z działalności inwestycyjnej w kwocie 816.605 zł za 2009 r. (uchwała nr (...) pkt 3). Czyniło to zadość dyspozycji art. 18 § 1 pkt 5 Pr. spółdz., albowiem beneficjentem takiej dyspozycji jest ostatecznie

każdy członek spółdzielni (por. art. 3 Pr. spółdz. oraz m.in. art. 125 § 5 Pr. spółdz.). Zasadniczo bowiem, w normalnym toku działalności spółdzielni mieszkaniowej, nie dokonuje się podziału nadwyżki bilansowej (nadwyżki gospodarczej) na rzecz członków bez związku z przedmiotem działania danej spółdzielni, której istotnym celem jest zarządzanie i utrzymywanie zasobów mieszkaniowych spółdzielni i członków. W tym kontekście nie można było znaleźć podstaw także do uchylenia wskazanych uchwał, ani wzruszenia uchwały nr (...), wobec której nie wysunięto innych zarzutów.

Sąd II instancji wskazał, że § 139 statutu Spółdzielni upoważnia radę nadzorczą do określania zasad gospodarki mieszkaniowej i jest to zgodne z rolą tego organu (art. 46 § 1 pkt 1 Pr. spółdz.), co nie budzi zastrzeżeń judykatury Sądu Najwyższego; nie narusza także uprawnienia walnego zgromadzenia, o którym mowa w art. 77 § 2 Pr. spółdz. - w kontekście kompetencji do ustalania zasad (w statucie), jak i ostatecznego decydowania o sposobie podziału.

Na skutek skargi kasacyjnej wywiezionej przez powoda, Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 15 kwietnia 2016 r., I CSK 278/15, uchylił wyrok Sądu Apelacyjnego z dnia 16 września 2014 r. i przekazał temu Sądowi sprawę do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy w pierwszym rzędzie wskazał na to, że warstwa motywacyjna zaskarżonego wyroku - i to zarówno w zakresie ustaleń faktycznych, jak i rozważań prawnych, dowodziła naruszenia art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. i to w stopniu mogącym mieć wpływ na wynik sprawy. Sąd Najwyższy wskazał, że nie ustalono m.in. tego, czy statut pozwanej Spółdzielni reguluje zasady rozdziału nadwyżki bilansowej (dochodu ogólnego), mimo że była to okoliczność w sprawie sporna. Nie ustalono również źródeł pozyskania bardzo dużych kwot określanych w zaskarżonych uchwałach jako „nadwyżki bilansowe z własnej działalności gospodarczej i pożytków” lub „nadwyżki bilansowe z działalności gospodarczej inwestycyjnej”. Sąd Najwyższy podniósł również, że Sąd II instancji nie rozważył zarzutów powoda dotyczących upoważnienia Rady Nadzorczej pozwanej w § 139 statutu do określania zasad podziału nadwyżki bilansowej (dochodu ogólnego), a odniósł się jedynie do uprawnienia tego organu do określania zasad gospodarki mieszkaniowej w kontekście regulacji art. 46 § 1 pkt 1 Pr. spółdz., co nie było istotą zarzutów powoda. W konsekwencji Sąd Najwyższy stwierdził, że wobec zasadności zarzutów skargi kasacyjnej odnoszących się do podstawy naruszenia przepisów postępowania, ocena zawartych w skardze zarzutów naruszenia prawa materialnego byłaby przedwczesna. Nie można poddawać ocenie konsekwencji prawnych braku w statucie regulacji dotyczącej zasad podziału nadwyżki bilansowej (dochodu ogólnego) z perspektywy regulacji art. 5 § 1 pkt 8 i art. 77 § 2 Pr. spółdz. i ich stosunku do art. 5 u.s.m., skoro w sprawie nie ustalono, czy taka regulacja w statucie się znajduje i nie rozważono prawnych konsekwencji tego stanu rzeczy.

Sąd Najwyższy podkreślił jednak, że jeżeli przepis ustawy nakazuje uregulowanie określonej kwestii w statucie, to nie jest dopuszczalne zamieszczenie w statucie subdelegacji odsyłającej w określonej materii do uchwały rady nadzorczej. Wskazał także, że ustawa Prawo spółdzielcze znajdzie w sprawie zastosowanie w takim zakresie, w jakim dane zagadnienie nie jest odrębnie uregulowane w ustawie o spółdzielniach mieszkaniowych. Spółdzielczość mieszkaniowa oparta jest na zasadzie tzw. bezwynikowej działalności spółdzielni, która prowadzi działalność niezarobkową z poszanowaniem formuły non profit (art. 6 ust. 1 u.s.m. stanowiący *lex specialis* w stosunku do art. 75 Pr. spółdz.). W konsekwencji w działalności gospodarczej spółdzielni mieszkaniowej w ogóle nie występują pojęcia zysku, ani nadwyżki bilansowej, ewentualna nadwyżka przychodów nad kosztami odpowiednio zwiększa przychody w roku następnym, a dochody spółdzielni nie są wypłacane jej członkom. Nie oznacza to, że członkowie nie odnoszą żadnych korzyści z uzyskanego przez spółdzielnię dochodu, skoro powinien być on przeznaczony na cele związane z przedmiotem działalności spółdzielni, co może pomniejszać wydatki członka spółdzielni związane z pokrywaniem kosztów jej działalności w roku następnym, ulepszać majątek spółdzielni, czy rozszerzać działalność społeczną, oświatową i kulturalną prowadzoną przez spółdzielnię. Sąd Najwyższy wskazał także, że art. 18 § 1 Pr. spółdz. formułujący zasadę równości praw i obowiązków wynikających z członkostwa w spółdzielni nie oznacza, że prawo do uzyskiwania korzyści w wykazanej przez spółdzielnię nadwyżce przychodów nad kosztami miałyby być identyczne dla wszystkich członków i dodatkowo wiązać się z wypłatami udziału w nadwyżce bilansowej w rozumieniu art. 18 § 2 pkt 5 Pr. spółdz. Taka wypłata w spółdzielczości mieszkaniowej w ogóle nie może mieć miejsca. Zasada równości w odniesieniu do korzystania z nadwyżki przychodów nad kosztami musi być rozumiana jako równość względna

czy równość szans, co oznacza, że jedynie członkowie znajdujący się w identycznej sytuacji faktycznej i prawnej, odpowiadający określonym warunkom, muszą być tak samo potraktowani.

W aktualnym stanie prawnym stosunek członkostwa nie musi być powiązany z określonym prawem do lokalu znajdującym się w zasobach spółdzielni, czy też z prawem do nieruchomości przez tę spółdzielnię zarządzaną. Członek nie posiadający prawa do lokalu nie może jednak uczestniczyć w pożytkach, które przynoszą nieruchomości znajdujące się w zasobach spółdzielni, co wynika z art. 5 ust. 1 u.s.m. Natomiast prawo do korzystania z działalności społecznej, oświatowej i kulturalnej prowadzonej przez spółdzielnię, a także pożytków z własnej działalności gospodarczej spółdzielni określonych w art. 5 ust. 2 u.s.m., nie jest powiązane z dysponowaniem prawem do lokalu lecz z członkostwem w spółdzielni. Niezależnie zatem od tego, czy w statucie pozwanej Spółdzielni istnieje regulacja dotycząca zasad podziału dochodu ogólnego oraz pokrywania strat spółdzielni, jak wymaga tego art. 5 § 1 pkt 8 Pr. spółdz. w zw. z art. 1 ust. 7 i art. 8 u.s.m., nie ma to znaczenia z perspektywy pożytków i przychodów z nieruchomości wspólnej, które zgodnie z bezwzględnie obowiązującym art. 5 ust. 1 u.s.m. mogą być przeznaczone wyłącznie na cele wskazane w tym przepisie. Oznacza to, że właściciele lokali położonych w innych nieruchomościach, ani inni członkowie spółdzielni, nie mają prawa do pożytków i przychodów z nieruchomości wspólnej, jeżeli nie są współwłaścicielami tej nieruchomości. Z kolei pożytki i inne przychody z własnej działalności gospodarczej spółdzielnia może przeznaczyć w szczególności na cele wskazane przez ustawodawcę w art. 5 ust. 2 u.s.m. lub inne w przepisie tym nie wymienione, lecz mieszczące się w celach działania spółdzielni mieszkaniowej. Cel spółdzielczości mieszkaniowej został jednak zdefiniowany przede wszystkim jako zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych członków spółdzielni oraz ich rodzin, co musi uwzględniać powód decydujący się zachować członkostwo w spółdzielni, mimo nieposiadania prawa do lokalu mieszkalnego w zasobach spółdzielni.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

apelacja powoda nie zasługiwała na uwzględnienie.

Zgodnie ze stanowiskiem wyrażonym przez Sąd Najwyższy w pierwszym rzędzie uzupełnienia wymagały ustalenia faktyczne w kierunku ustalenia czy i w jaki sposób w pozwanej Spółdzielni uregulowana została sprawa rozdziału nadwyżki bilansowej (dochodu ogólnego) oraz ustalenia źródeł pozyskania środków pieniężnych, do których odnosiły się zaskarżone uchwały.

Zgodnie z treścią § 3 ust. 2 statutu SM (...) przedmiotem jej działalności było także budowanie lub nabywanie budynków w celu wynajmowania lub sprzedaży znajdujących się w tych budynkach lokali mieszkalnych lub o innym przeznaczeniu (pkt 5) oraz prowadzenie innej działalności gospodarczej związanej bezpośrednio z celem Spółdzielni, na zasadach określonych przez Walne Zgromadzenie (pkt 6). Spółdzielnia realizowała przedmiot swojej działalności poprzez prowadzenie działalności inwestycyjnej, obsługę i zagospodarowanie nieruchomości, wynajem nieruchomości na własny rachunek, kupno i sprzedaż na własny rachunek, zarządzanie nieruchomościami własnymi, wspólnymi lub przekazanymi w drodze umownej w administrację Spółdzielni, prowadzenie działalności społecznej, oświatowej, kulturalnej, rekreacyjnej i sportowej na rzecz członków i ich rodzin (§ 3 ust. 3 statutu).

Stosownie do § 114 statutu od zakresu działania Rady Nadzorczej wchodziło m.in. uchwalenie strategii rozwoju Spółdzielni, planów gospodarczych, planów zagospodarowania terenu Spółdzielni oraz programów działalności społecznej i oświatowo - kulturalnej (pkt 1), uchwalanie regulaminów dotyczących działań Spółdzielni, z wyjątkiem zastrzeżonych do kompetencji innych organów Spółdzielni (pkt 13), uchwalanie zasad rozliczeń finansowych z tytułu eksploatacji lokali, terenów i innych nieruchomości, z członkami Spółdzielni (pkt 14), uchwalanie wysokości stawek opłat za lokale mieszkalne, użytkowe, garaże i dzierżawę terenu (pkt 15), uchwalanie wysokości odpisu na rzecz (...), od wpływów z tytułu opłat za lokale użytkowe znajdujące się w budynku i eksploatowane na podstawie umowy najmu (pkt 16), a także uchwalenie szczególnych zasad gospodarowania funduszami Spółdzielni (pkt 17, jak również § 141 ust. 3 statutu). Rada Nadzorcza określa także w regulaminach szczegółowe zasady gospodarki Spółdzielni (§ 139 statutu). Z kolei do wyłącznej właściwości Walnego Zgromadzenia należy m.in. podejmowanie uchwał w przedmiocie podziału nadwyżki bilansowej lub ustalenia sposobu pokrycia strat (§ 127 pkt 5 statutu). W statucie postanowiono także, że

różnica między kosztami eksploatacji i utrzymania danej nieruchomości, zarządzanej przez spółdzielnię na podstawie art. 1 ust. 3 u.s.m., a przychodami z opłat, o których mowa w art. 4 ust. 1-2 i 4 u.s.m., zwiększa odpowiednio przychody lub koszty eksploatacji i utrzymania danej nieruchomości w roku następnym (§ 140 ust. 1 statutu). Działalność gospodarcza Spółdzielni za dany rok obrachunkowy zamyka się bezwynikowo. Oznacza to, że w samodzielnie bilansujących się jednostkach zarówno nadwyżka przychodów nad kosztami, jak i kosztów nad przychodami za dany rok obliczeniowy przechodzą na rok następny (§ 140 ust. 2 statutu). W § 141 statutu określono, że fundusze Spółdzielni stanowią: fundusz udziałowy, fundusz zasobowy i fundusz wkładów mieszkaniowych i budowlanych (ust. 1 pkt 1-3), a Spółdzielnia tworzyła następujące fundusze celowe: fundusz remontowy Nieruchomości i fundusz świadczeń socjalnych (ust. 2 pkt 1-2) (k. 74-118 - statut).

Rada Nadzorcza pozwanej Spółdzielni przyjęła m.in. Regulamin zasad rozliczania kosztów gospodarki zasobami lokalowymi oraz ustalania opłat za używanie lokali SM (...) (k. 119-130 - Regulamin), jak również Regulamin Gospodarki Finansowej SM (...) (k. 131-146 - Regulamin Gospodarki Finansowej).

Już w tym miejscu zauważyć należało, że postanowienia statutu Spółdzielni były zgodne z regulacjami ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych, na które to regulacje zwracał uwagę Sąd Najwyższy. Mianowicie, § 140 ust. 1 statutu odpowiada w swojej treści art. 6 ust. 1 u.s.m., z kolei § 140 ust. 2 statutu wprost wyraża zasadę bezwynikowej działalności spółdzielni. Działalność gospodarcza prowadzona przez Spółdzielnię nie była zatem nastawiona na zysk, a tym samym i tworzenie nadwyżki bilansowej. Jeżeli wystąpiła nadwyżka przychodów nad kosztami, to zwiększała ona przychody w roku następnym. Jak wskazał Sąd Najwyższy art. 6 ust. 1 u.s.m. stanowi *lex specialis* względem art. 75 Pr. spółdz., a uzyskana przez spółdzielnię mieszkaniową nadwyżka przychodów nad kosztami w żadnym przypadku nie jest wypłacana jej członkom. Powyższe rozważania prowadziły po pierwsze do wniosku, że treść § 127 pkt 5 statutu, wskazująca że do wyłącznej właściwości Walnego Zgromadzenia należy podejmowanie uchwał w przedmiocie podziału nadwyżki bilansowej lub ustalenia sposobu pokrycia strat, wymagała wykładni, nie mogła bowiem wprost znaleźć zastosowania w stosunku do spółdzielni mieszkaniowej. Po drugie, co w niniejszej sprawie istotniejsze, nie można było podzielić zarzutów apelującego co do naruszenia art. 5 ust. 1 pkt 8 oraz art. 77 § 2 Pr. spółdz, które wskazują, że zasady podziału nadwyżki bilansowej (dochodu ogólnego) między członków spółdzielni powinny zostać określone w statucie. Skoro w spółdzielni mieszkaniowej nie występuje w ogóle pojęcie nadwyżki bilansowej, to i nie ma potrzeby określania w statucie zasad jej podziału (por. art. 1 ust. 7 u.s.m.). Kwestię ewentualnej nadwyżki przychodów nad kosztami rozstrzyga zaś art. 6 ust. 1 u.s.m. Po trzecie, powyżej przywołane argumenty świadczyły też o tym, że błędne było stanowisko powoda co do tego, że § 139 statutu upoważnia Radę Nadzorczą do określenia w regulaminie zasad podziału nadwyżki bilansowej. Według § 139 statutu Rada Nadzorcza określa w regulaminach szczegółowe zasady gospodarki Spółdzielni. W sytuacji, gdy w przypadku spółdzielni mieszkaniowych nie występuje nadwyżka bilansowa, to tym samym rada nadzorcza nie mogła określić w regulaminie zasad jej podziału. Kwestię nadwyżki przychodów nad kosztami wprosi regulował § 140 ust. 1 statutu. Błędna była zatem wykładnia § 139 statutu przedstawiona przez stronę powodową. Nie powstał też w sprawie problem oceny skutków subdelegacji na radę nadzorczą materii, którą ustawa nakazuje uregulować w statucie, bowiem subdelegacja taka w ogóle nie miała miejsca. Rozważania te prowadziły do wniosku o niezasadności powództwa strony powodowej w części dotyczącej stwierdzenia nieważności § 139 statutu.

Nie zasługiwał także na podzielenie zarzut apelującego dotyczący naruszenia art. 18 § 1 i § 2 pkt 5 oraz § 7 Pr. spółdz. poprzez nieuwzględnienie okoliczności że zaskarżone uchwały bez uzasadnionej przyczyny, nie dają niektórym członkom prawa udziału w nadwyżce bilansowej.

Po pierwsze, zauważyć należało że w sprawie niniejszej nie miał zastosowania art. 18 § 2 pkt 5 Pr. spółdz. mówiący o prawie członka spółdzielni do udziału w nadwyżce bilansowej. Kwestię nadwyżki przychodów nad kosztami reguluje samodzielnie ustawa o spółdzielniach mieszkaniowych w art. 5 u.s.m., zatem stosownie do art. 1 ust. 7 u.s.m. nie znajdowały zastosowania przepisy Prawa spółdzielczego odnoszące się do udziału członka spółdzielni w nadwyżce bilansowej. Wyraźnie wynika to też z uzasadnienia wyroku Sądu Najwyższego z dnia 15 kwietnia 2016 r., który wskazał, że wypłata udziału w nadwyżce bilansowej, jako kategoria nie występująca w spółdzielczości mieszkaniowej, w ogóle nie może mieć miejsca. Po drugie, zauważyć należało, że zasada równości w odniesieniu do korzystania z nadwyżki przychodów nad kosztami jest rozumiana jako równość względna, czy też jako równość szans. W konsekwencji z

powyższej zasady nie wynika, aby wszyscy członkowie spółdzielni musieli mieć taki sam udział w tej nadwyżce (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2007 r., V CSK 125/07, OSNC-ZD 2008/B/38). Sąd Najwyższy w wyroku z 15 kwietnia 2016 r. zwrócił uwagę, że prawo do udziału w nadwyżce przychodów nad kosztami zależy m.in. od tego, czy członek spółdzielni posiada prawo do lokalu znajdującego się w zasobach spółdzielni. Wynika to wprost z treści art. 5 ust. 1 u.s.m., który stanowi, że pożytki i inne przychody z nieruchomości wspólnej służą pokrywaniu wydatków związanych z jej eksploatacją i utrzymaniem, a w części przekraczającej te wydatki przypadają właścicielom lokali proporcjonalnie do ich udziałów w nieruchomości wspólnej. Przepis ten ma charakter bezwzględnie obowiązujący i wynika z niego, że właściciele lokali położonych w innych nieruchomościach, jak i inni członkowie spółdzielni, nie mają prawa do pożytków i przychodów z nieruchomości wspólnej, jeżeli nie są współwłaścicielami tej nieruchomości.

Z kolei, zgodnie z treścią art. 5 ust. 2 u.s.m., pożytki i inne przychody z własnej działalności gospodarczej spółdzielnia może przeznaczyć w szczególności na pokrycie wydatków związanych z eksploatacją i utrzymaniem nieruchomości w zakresie obciążającym członków oraz na prowadzenie działalności społecznej, oświatowej i kulturalnej. Sąd Najwyższy wskazał, że prawo do korzystania z działalności spółdzielni, o której mowa w art. 5 ust. 2 u.s.m., jak również z pożytków z własnej działalności gospodarczej spółdzielni nie jest powiązane z dysponowaniem prawem do lokalu, lecz z członkostwem w spółdzielni.

W punkcie 2 uchwały nr (...) Walne Zgromadzenie pozwanej Spółdzielni postanowiło o przeznaczeniu „nadwyżki bilansowej” z własnej działalności gospodarczej i pożytków za rok 2009 w wysokości 2.720.489,15 zł na gospodarkę zasobami mieszkaniowymi do rozliczenia zgodnie z art. 5 u.s.m. „Nadwyżka bilansowa” nie może być rozumiana w taki sposób, jak to określa art. 75 Pr. spółdz. Jak już powyżej była o tym mowa, pojęcia zysku i nadwyżki bilansowej nie występują w ogóle w działalności, w tym gospodarczej, spółdzielni mieszkaniowej i tak też było w przypadku SM (...) (por. też § 140 ust. 2 zdanie pierwsze statutu). Była to zatem nadwyżka przychodów nad kosztami, która powinna być przeznaczona na cele związane z przedmiotem działalności spółdzielni. Taki też cel wskazany został w punkcie 2 uchwały nr (...), co nie naruszało regulacji ustawowych zawartych w art. 5 § 1 i 2 oraz art. 6 § 1 u.s.m., ani też odwołujących się do nich postanowień statutu (por. § 140 ust. 1 i ust. 2) Art. 5 ust. 2 u.s.m. pozwala na przeznaczenie przychodów z działalności gospodarczej na pokrycie wydatków związanych z eksploatacją i utrzymaniem nieruchomości w zakresie obciążającym członków, a zatem na potrzeby związane z gospodarką (zarządzaniem) zasobami mieszkaniowymi spółdzielni, co należy do obowiązkowych zadań spółdzielni mieszkaniowej stosownie do regulacji zawartej w art. 1 ust. 3 u.s.m. Podejmowanie uchwał w przedmiocie podziału „nadwyżki bilansowej” (jak i ustalenia sposobu pokrycia strat) zastrzeżone zostało do wyłącznej właściwości Walnego Zgromadzenia (vide § 127 pkt 5 statutu) i podjęło ono stosowną uchwałę znajdującą oparcie tak w regulacji ustawowej, jak i w postanowieniach statutu.

Szczegółowe zasady gospodarki Spółdzielni, jak również szczegółowe zasady gospodarowania funduszami utworzonymi w Spółdzielni, określały regulaminy uchwalone przez Radę Nadzorczą (por. § 139, § 141 ust. 3, § 114 pkt 17 statutu). Regulacja taka nie naruszała ani przepisów Prawa spółdzielczego, ani ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych. Po pierwsze, z art. 46 § 1 pkt 1 Pr. spółdz. wynika, że do zakresu działania rady należy uchwalanie planów gospodarczych. Po drugie, stosownie do art. 46 § 2 Pr. spółdz., statut może zastrzec do zakresu działania rady jeszcze inne uprawnienia niż te, które określone zostały w art. 46 § 1. Zatem Walne Zgromadzenie podejmowało decyzję w przedmiocie podziału „nadwyżki bilansowej”, zaś szczegółowe rozwiązania związane z gospodarowaniem określonymi funduszami Spółdzielni wynikały z postanowień regulaminów uchwalanych przez Radę Nadzorczą. Regulaminami takimi były m.in. Regulamin zasad rozliczania kosztów gospodarki zasobami lokalowymi oraz ustalenia opłat za używanie lokali SM (...) oraz Regulamin Gospodarki Finansowej SM (...).

W punkcie 3 uchwały nr (...) Walne Zgromadzenie pozwanej Spółdzielni postanowiło o przeznaczeniu „nadwyżki bilansowej” z działalności gospodarczej inwestycyjnej w wysokości 816.605 zł na fundusz zasobowy. Fundusz ten, zgodnie z § 141 ust. 1 pkt 2 statutu, jest jednym z funduszy utworzonych w pozwanej Spółdzielni. Szczegółowe regulacje odnoszące się do tego funduszu zawarte zostały w § 20-22 Regulaminu Gospodarki Finansowej SM (...). W § 21 ust. 1 pkt 1.4 wskazano, że fundusz zasobowy w środkach obrotowych powstaje z nadwyżek bilansowych Spółdzielni w kwotach określonych uchwałami Walnego Zgromadzenia. Rozwiązania statutowe odpowiadają przy tym regulacji

ustawowej, która w art. 78 § 1 Pr. spółdz. wskazuje fundusz zasobowy jako jeden z zasadniczych funduszy własnych tworzonych w spółdzielni, a część nadwyżki bilansowej stanowi jedno ze źródeł gromadzonych na nim środków. Nie było zatem żadnych podstaw do kwestionowania decyzji Walnego Zgromadzenia o przeznaczeniu „nadwyżki bilansowej” z działalności inwestycyjnej Spółdzielni na fundusz zasobowy. Analogicznie przedstawiała się sytuacja w odniesieniu do uchwały nr (...) Walnego Zgromadzenia w sprawie przeznaczenia nadwyżki finansowej z lat ubiegłych w kwocie 6.000.000 zł na fundusz zasobowy.

Powód zaskarżył również uchwałę nr (...) Walnego Zgromadzenia w sprawie zatwierdzenia sprawozdania Zarządu Spółdzielni z działalności w 2009 r. Zdaniem R. C. sprawozdanie to, w części która dotyczy przeznaczenia pożytków z mienia Spółdzielni jedynie na pokrycie wydatków związanych z eksploatacją i utrzymaniem nieruchomości w zakresie obciążającym członków Spółdzielni oraz sposobu rozdysponowania tych pożytków, narusza art. 18 § 1 i § 2 Pr. spółdz., bowiem bez uzasadnionej podstawy różnicuje prawa członków do pożytków z majątku Spółdzielni w ten sposób, że jednym przyznaje prawo do wyższych pożytków, innym do niższych, a jeszcze innym w ogóle nie przyznaje prawa do tych pożytków.

Argumentacja powyższa nie zasługiwała na podzielenie. Przede wszystkim wskazać należało, że sporządzenie rocznego sprawozdania z działalności należy do obowiązków Zarządu (§ 132 ust. 1 pkt 9 statutu), a decyzja w sprawie zatwierdzenia tego sprawozdania należy do wyłącznej kompetencji Walnego Zgromadzenia (§ 127 pkt 2 statutu, a także art. 38 § 1 pkt 2 Pr. spółdz.). Podjęcia uchwały nr (...) wymagały zatem przepisy prawa i postanowienia statutu. Po drugie, Zarząd nie decyduje w sprawie przeznaczenia ewentualnej nadwyżki przychodów nad kosztami, to bowiem leży w wyłącznej gestii Walnego Zgromadzenia. Sprawozdanie Zarządu nie mogło zatem w ogóle prowadzić do skutków, na które wskazywała strona powodowa. Po trzecie, jak już to powyżej wyjaśniono, zasada równości w odniesieniu do korzystania z nadwyżki przychodów nad kosztami jest rozumiana jako równość względna, czy też jako równość szans. Z zasady tej nie wynika, aby wszyscy członkowie spółdzielni musieli mieć taki sam udział w tej nadwyżce. Jak wskazał na to Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 15 kwietnia 2016 r., powód, który zdecydował się zachować członkostwo w Spółdzielni, mimo nie posiadania prawa do lokalu mieszkalnego w zasobach Spółdzielni, musi mieć na względzie zarówno obowiązujące przepisy prawa (przede wszystkim art. 5 u.s.m.), jak również to, że podstawowym celem spółdzielczości mieszkaniowej jest zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych członków spółdzielni oraz ich rodzin. W świetle powyższego nie było podstaw do uznania uchwały nr (...) za sprzeczną z prawem (ustawą).

Z przedłożonych na etapie ponownego postępowania apelacyjnego przez pozwaną dokumentów oraz z jej twierdzeń wynikało, że „nadwyżka bilansowa”, o której mowa w punkcie 2 uchwały nr (...) była rezultatem zawartych przez Spółdzielnię umów najmu lokali należących do pozwanej oraz umów dzierżawy nieruchomości Spółdzielni (k. 520-769 - umowy najmu, umowy dzierżawy, faktury). Były to zatem pożytki z działalności gospodarczej Spółdzielni i zgodnie z art. 5 ust. 2 u.s.m. mogły zostać w szczególności przeznaczone na pokrycie wydatków związanych z eksploatacją i utrzymaniem nieruchomości w zakresie obciążającym członków Spółdzielni, jak i inne cele mieszczące się w celach działania spółdzielni mieszkaniowej, np. na gospodarkę zasobami mieszkaniowymi. Zatem i z tego punktu widzenia patrząc punkt 2 uchwały nr (...) nie był sprzeczny z przepisami ustawy.

Z kolei „nadwyżka bilansowa”, o której mowa w punkcie 3 uchwały nr (...) (za 2009 r.) oraz w uchwale nr (...) (za lata 2006-2008) wynikała z zawartych przez pozwaną umów o wspólnym przedsięwzięciu z (...) sp. z o.o., później (...) S.A. (umowy z dnia 10 marca 2005 r., z dnia 19 września 2006 r. i z dnia 18 grudnia 2007 r.) (k. 770-794 - faktury; k. 795-796 - wydruki z programu finansowo-księgowego obejmujące przychody za okres od stycznia do grudnia 2006 r.; k. 805-841 - umowy o wspólnym przedsięwzięciu; k. 874-913 - aneksy do umów o wspólnym przedsięwzięciu), zatem niewątpliwie z działalności gospodarczej prowadzonej przez Spółdzielnię. Nic nie stało na przeszkodzie temu, aby pożytki i inne przychody z tej działalności przeznaczyć na fundusz zasobowy Spółdzielni. Nie naruszało to ani przepisów obowiązującego prawa, ani postanowień statutu.

Zauważyć należało, że pomimo złożenia przez stronę pozwaną - na wniosek powoda - szeregu dokumentów wskazujących na źródła „nadwyżki bilansowej”, o której mowa w punktach 2 i 3 uchwały nr (...) oraz w uchwale nr (...), R. C. ostatecznie nie zajął żadnego stanowiska w sprawie ww. dokumentów w kontekście ich znaczenia dla

rozstrzygnięcia niniejszego sporu. Sąd Apelacyjny udzielił powodowi ostatecznego 10-dniowego terminu na zajęcie stanowiska w sprawie (vide k. 956), jednakże powód w żaden sposób nie odniósł się do zgromadzonego materiału dowodowego, natomiast na rozprawie w dniu 22 maja 2017 r. po raz kolejny wniósł o zobowiązanie strony pozwanej do złożenia kolejnych dokumentów (vide k. 958-959). Sąd Apelacyjny wniosek ten oddalił uznając, że zmierzał on jedynie do przedłużenia postępowania. Zauważyć należało, że strona powodowa nie próbowała nawet wykazać, aby kolejne dokumenty, których złożenia przez stronę pozwaną domagała się, mogły mieć znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, której przedmiotem było żądanie stwierdzenia nieważności, ewentualnie uchylenie określonych uchwał Walnego Zgromadzenia, nie zaś roszczenia wynikające z umów o wspólnym przedsięwzięciu łączących pozwaną Spółdzielnię z (...) sp. z o.o., później (...) S.A., czy też (...) sp. z o.o. lub (...) sp. z o.o. Podkreślić należało, że strona powodowa nie zajęła również takiego stanowiska co do tych dokumentów, które zostały przez stronę pozwaną załączone do akt.

Przedłożone dokumenty nie były kwestionowane co do swojej prawdziwości i Sąd Apelacyjny uznał je za wiarygodny materiał dowodowy. Wynikało z nich, że strona pozwana prowadziła działalność gospodarczą, w tym inwestycyjną, która skutkowałą powstaniem znaczących nadwyżek w latach 2006-2009. Nadwyżki te Walne Zgromadzenie pozwanej Spółdzielni rozdysonowało uchwałami nr (...) i nr (...), które to uchwały, jak już powyżej była o tym mowa, nie naruszały ani przepisów obowiązującego prawa (przede wszystkim art. 5 ust. 1 i ust. 2 oraz art. 6 ust. 1 u.s.m.), ani postanowień statutu.

W świetle przedstawionych powyżej rozważań stwierdzić należało, że nie zasługiwało na uwzględnienie powództwo powoda o stwierdzenie nieważności uchwały nr (...), uchwały nr (...) punkty 2 i 3 oraz uchwały nr (...), podjętych przez Walne Zgromadzenie SM (...) odbywające się w dniach 20, 24, 25, 26, 27, 31 maja oraz 1 czerwca 2010 r., jak również o stwierdzenie nieważności § 139 statutu Spółdzielni, bowiem nie została wykazana ich sprzeczność z ustawą (vide art. 42 § 2 Pr. spółdz. w zw. z art. 1 ust. 7 u.s.m.).

Po modyfikacji powództwa, strona powodowa wносиła również w formie ewentualnej o uchylenie ww. uchwały nr (...), uchwały nr (...) punkty 2 i 3 oraz uchwały nr (...). Ani w pozwie, ani w piśmie procesowym z dnia 9 marca 2013 r. powód nie przedstawił konkretnych argumentów uzasadniających to powództwo, podniósł jedynie, że uchwała nr (...) jest sprzeczna z § 9 Regulaminu Gospodarki Finansowej SM (...). Jednakże zgodnie z treścią art. 42 § 3 Pr. spółdz. w zw. z art. 1 ust. 7 u.s.m. zaskarżenie uchwały do sądu może się opierać na jej sprzeczności z postanowieniami statutu bądź dobrymi obyczajami lub godzeniu w interesy spółdzielni albo gdy uchwała ma na celu pokrzywdzenie członka spółdzielni. Ewentualna sprzeczność uchwały walnego zgromadzenia z postanowieniami regulaminu uchwalonego przez radę nadzorczą nie może zatem stanowić podstawy zaskarżenia uchwały do sądu, nie byłoby to zresztą zgodne z charakterem relacji między walnym zgromadzeniem a radą nadzorczą. Niezależnie od powyższego zastrzeżenia, ponownie wskazać należało, że zasada równości w odniesieniu do korzystania z nadwyżki przychodów nad kosztami jest rozumiana jako równość względna, czy też jako równość szans. Z zasady tej nie wynika, aby wszyscy członkowie spółdzielni musieli mieć taki sam udział w tej nadwyżce. Podkreślał to także Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 15 kwietnia 2016 r. Nie były zatem trafne zarzuty tak dotyczące naruszenia przez zaskarżone uchwały § 9 Regulaminu Gospodarki Finansowej SM (...), jak i wskazanego w apelacji art. 18 § 1, § 2 pkt 5 i § 7 Pr. spółdz. Innych podstaw uchylenia zaskarżonych uchwał strona powodowa nie wskazała i w ocenie Sądu odwoławczego nie wynikały też one ze zgromadzonego materiału dowodowego.

Mając powyższe na względzie, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację jako bezzasadną.

O kosztach postępowania apelacyjnego i kasacyjnego Sąd II instancji orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3, art. 99, art. 108 § 1 k.p.c. oraz na podstawie § 10 pkt 1 w zw. z § 12 ust. 1 pkt 2 i w zw. z § 12 ust. 4 pkt 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (t. jedn. Dz. U. z 2013 r., poz. 490 ze zm.).

Jednocześnie, na podstawie § 15 pkt 1 w zw. z § 10 pkt 1 w zw. z § 12 ust. 4 pkt 1 ww. rozporządzenia, przyznano radcy prawnemu K. B. od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w Warszawie kwotę 180 zł plus podatek VAT, tytułem kosztów pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.

Dorota Markiewicz Maciej Dobrzyński Marzanna Góral